

پژوهشکده علوم و معارف قرآنی علامه طباطبائی رحمته الله علیه -

شریفی، محسن، ۱۳۵۵ -

قیام‌های شیعی (از سال ۶۵ تا ۲۲۰ هـ.ق) / محسن شریفی -

قم: زائر، ۱۳۸۹.

۹۷۸-۹۶۴-۱۸۰-۱۳۴-۴ م. ۲۰۵

کتابنامه ص [۱۹۹] - ۲۰۵: همچنین بصورت زیر نویس.

۱. شیعه، جنبشها و قیامها ۲. اسلام - تاریخ، ۶۵-۲۵۰ ق.

۳. امویان - تاریخ - جنبشها و قیامها. ۴. عباسیان - تاریخ - جنبشها و قیامها. الف. عنوان.

ب ۳۸/۵/ش DS

شماره: ۴۸

پژوهشکده علوم و معارف قرآنی علامه طباطبائی آستانه مقدسه

عنوان	قیام‌های شیعی (از سال ۶۵ تا ۲۲۰ هـ.ق)
مؤلف:	محسن شریفی
ناشر:	انتشارات زائر
چاپخانه:	زائر
صفحه‌آرایی:	فیض الله
نوبت چاپ:	اول / زمستان ۱۳۸۹
شمارگان:	۱۰۰۰ نسخه
قیمت:	۳۰۰۰ تومان
شابک:	۹۷۸-۹۶۴-۱۸۰-۱۳۴-۴

کلیه حقوق برای پژوهشکده علامه طباطبائی رحمته الله علیه محفوظ است.

مرکز پخش: قم / چهارراه شهداء / انتشارات زائر

تلفن: ۷۷۲۵۱۹ - ص.پ: ۳۵۹۷-۳۷۱۸۵

قیام ہمارے شیعی

(از سال ۶۵ تا ۲۵۰ھ - ق)

محسن شریفی

فهرست مطالب

مقدمه پژوهشگرده	۱۱
مقدمه	۱۳

فصل اول:

کلیات

الف) کلیات	۱۵
۱. جهاد شیعه	۱۵
۲. تاریخ فرقه زیدیه در قرن دوم و سوم قمری	۱۷
امامان شیعه و جنبشهای مکتبی	۱۸
قیامهای شیعی در عصر عباسی	۱۹
جنبشهای شیعی در تاریخ اسلام	۲۰
مهمترین جنبشهای شیعی در عصر عباسی	۲۱
ب) تعریف مفاهیم	۲۲
۱ - شیعه	۲۲
شیعه در اصطلاح	۲۴
انواع تشیع	۲۶
۱ - تشیع سیاسی (عراقی)	۲۶
۲ - تشیع اعتقادی	۲۶

۲۶	انشعابات شیعه
۲۷	الف) کیسانیه
۲۷	ب) زیدیه
۲۸	ج) اسماعیلیه
۲۹	د) امامیه
۳۰	۲- قیام، شورش، طغیان، انقلاب، خروج و ثوره
۳۲	۳- شکست، عدم موفقیت
۳۳	ج) اوضاع سیاسی معاصر قیام‌ها
۳۳	۱- عصر اموی
۳۵	شاخه سفیانیان
۳۷	شاخه مروانیان
۳۹	خلافت فرزندان عبدالملک
۴۲	علل سقوط امویان
۴۳	۲- عصر عباسی
۴۴	خلفای عصر اول عباسی

فصل دوم:

قیام‌های شیعی (در سه قرن اول هجری)

۵۴	۱- قیام توأیین (۶۵ هـ)
۵۵	چگونگی و سرانجام قیام
۵۶	۲- قیام مختار (۶۶ هـ)
۵۶	چگونگی و سرانجام قیام
۵۸	۳- قیام زید بن علی (۱۲۱ یا ۱۲۲ هـ)
۵۹	چگونگی و سرانجام قیام
۵۹	مشاهیر و یاران حامی زید
۶۰	۴- قیام محمد بن عبدالله (۱۴۵ هـ)

۶۲.....	نچگونگی و سرانجام قیام
۶۲.....	حامیان برجسته محمد
۶۳.....	۵- قیام ابراهیم بن عبدالله (۱۴۵ هـ)
۶۴.....	حامیان برجسته ابراهیم
۶۵.....	۶- حسین بن علی شهید فنج (۱۶۹ هـ)
۶۶.....	نچگونگی و سرانجام قیام
۶۷.....	یاران برجسته حسین بن علی
۶۷.....	۷- یحیی بن عبدالله (۱۷۶ هـ)
۶۷.....	سرانجام قیام
۶۸.....	یاران برجسته یحیی
۶۹.....	۸- قیام محمد بن ابراهیم معروف به ابن طباطبا (۱۹۹ هـ)
۷۰.....	یاران برجسته ابن طباطبا
۷۰.....	۹- قیام محمد بن قاسم (۲۱۹ هـ)
۷۱.....	سرانجام قیام

فصل سوم

علل سیاسی - اجتماعی عدم موفقیت قیام‌ها

۷۴.....	علل سیاسی - اجتماعی
۷۴.....	۱- مدیریت ناکارآمد برخی رهبران قیام‌ها
۷۶.....	الف) تواین (۶۵ هـ)
۷۶.....	۱- عدم استفاده درست از خلأ قدرت موجود در کوفه
۷۷.....	۲- عدم پابندی به مشورت
۸۰.....	۳- بی‌توجهی به مفاهیم اجتماعی انقلاب
۸۱.....	۴- نداشتن طرح و بینشی آینده‌نگر
۸۱.....	۵- شتاب در مقابله نظامی
۸۲.....	۶- اعتماد سلیمان بر مردم کوفه

- ب) مختار (۶۶ هـ) ۸۲
- ج) زید بن علی (۱۲۱ یا ۱۲۲ هـ) ۸۴
- ۱ - عدم توجه به دیگر مناطق شیعه‌نشین ۸۴
- ۲ - عدم رعایت عملیات سرّی به گونه‌ای مطلوب ۸۵
- ۳ - عدم درک و استفاده از موقعیت مناسب ۸۵
- د) محمد بن عبدالله نفس زکیه (۱۴۵ هـ) ۸۷
- ۱ - عدم مشورت با افراد خبره و باتجربه ۸۸
- ۲ - سازماندهی نکردن درست تشکیلات ۸۹
- ۳ - عدم هماهنگی با برادرش ابراهیم ۹۱
- ۴ - برداشتن بیعت از یاران در لحظات حساس جنگ ۹۱
- د) ابراهیم بن عبدالله (۱۴۵ هـ) ۹۵
- ۱ - سازماندهی نکردن درست تشکیلات ۹۵
- ۲ - نپذیرفتن رأی و نظر صحیح ۹۶
- و) حسین بن علی شهید فخ (۱۶۹ هـ) ۹۹
- نداشتن سازمان و تشکیلات ۹۹
- ز) یحیی بن عبدالله (۱۷۶ هـ) ۱۰۱
- ح) محمد بن ابراهیم (۱۹۹ هـ) ۱۰۳
- ط) محمد بن قاسم (۲۱۹ هـ) ۱۰۸
- ۲ - بی‌وفایی یاران ۱۱۱
- الف) توانین (۶۵ هـ) ۱۱۳
- ب) مختار (۶۶ هـ) ۱۱۶
- ج) زید بن علی (۱۲۱ یا ۱۲۲ هـ) ۱۱۸
- د) حسین بن علی شهید فخ (۱۶۹ هـ) ۱۲۰
- هـ) یحیی بن عبدالله (۱۷۶ هـ) ۱۲۱
- و) محمد بن ابراهیم (۱۹۹ هـ) ۱۲۲
- ۳ - تفرقه و اختلاف یاران ۱۲۳

- الف) زید بن علی (۱۲۱ یا ۱۲۲ هـ): ۱۲۷
- ب) محمد بن عبدالله نفس زکیه (۱۴۵ هـ) ۱۲۸
- ج) ابراهیم بن عبدالله (۱۴۵ هـ) ۱۲۸
- د) یحیی بن عبدالله (۱۷۶ هـ) ۱۳۰
- هـ) محمد بن قاسم (۲۱۹ هـ) ۱۳۱

فصل چهارم:

علل موقعیتی عدم موفقیت

- ۱ - عدم استفاده از زمان مناسب ۱۳۵
- الف) تواین (۶۵ هـ) ۱۳۵
- ب) زید بن علی (۱۲۱ یا ۱۲۲ هـ) ۱۳۶
- ج) محمد بن عبدالله نفس زکیه (۱۴۵ هـ) ۱۳۷
- د) ابراهیم بن عبدالله (۱۴۵ هـ) ۱۳۹
- هـ) حسین بن علی شهید فخ (۱۶۹ هـ) ۱۴۰
- ۲ - عدم استفاده از مکان مناسب ۱۴۲
- الف) محمد بن عبدالله نفس زکیه (۱۴۵ هـ) ۱۴۲
- ب) ابراهیم بن عبدالله (۱۴۵ هـ) ۱۴۴
- ج) حسین بن علی شهید فخ (۱۶۹ هـ) ۱۴۵

فصل پنجم:

علل نظامی عدم موفقیت

- ۱ - عدم استفاده از تدابیر و روش های نظامی ۱۴۷
- الف) تواین (۶۵ هـ) ۱۴۹
- ب) مختار (۶۶ هـ) ۱۵۱
- ج) زید بن علی (۱۲۱ یا ۱۲۲ هـ) ۱۵۳
- د) محمد بن عبدالله نفس زکیه (۱۴۵ هـ) ۱۵۴

- هـ) ابراهیم بن عبدالله (۱۴۵ هـ) ۱۵۷
- و) حسین بن علی شهید فخ (۱۶۹ هـ) ۱۶۰
- ز) محمد بن قاسم (۲۱۹ هـ) ۱۶۰
- ۲ - عدم توازن بین نیروها (از لحاظ کمی و کیفی) ۱۶۲
- الف) قیام تواین (۶۵ هـ) ۱۶۳
- ب) زید بن علی (۱۲۱ یا ۱۲۲ هـ) ۱۶۴
- ج) محمد بن عبدالله نفس زکیه (۱۴۵ هـ) ۱۶۵
- د) ابراهیم بن عبدالله (۱۴۵ هـ) ۱۶۶
- د) حسین بن علی شهید فخ (۱۶۹ هـ) ۱۶۷

فصل ششم:

انتهای قیام‌های شیعی

- ۱ - قیام تواین (۶۵ هـ) ۱۷۱
- ۲ - قیام مختار ۱۷۲
- ۳ - قیام زید بن علی ۱۷۹
- ۴ و ۵ - قیام نفس زکیه و ابراهیم ۱۸۴
- ۶ - قیام حسین بن علی (شهید فخ) ۱۸۹

نتیجه بحث

- ۱ - ناکارآمدی رهبران از حیث سیاست و تدبیر ۱۹۵
- ۲ - برتری دشمن از لحاظ کمی و کیفی ۱۹۶
- ۳ - مساعد نبودن موقعیت‌ها و شرایط ۱۹۶

منابع و مآخذ

- الف) کتب ۱۹۹
- ب) نشریات ۲۰۸

مقدمه پژوهشکده

﴿ان هذا القرآن يهدي للتي هي اقوم...﴾

قرآن کتاب انسان سازی و بزرگترین معجزه جاوید پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله است، اگر نوع مردم در برابر معجزات فعلی چون شق القمر و تسبیح سنگ ریزه و شفای مریضان و زنده کردن مردگان انگشت تعجب به دندان گرفته و به عجز و ناتوانی خود اعتراف و اقرار می کنند، عالمان و فرهیختگان در برابر قرآن کریم که معجزه قولی خاتم پیامبران صلی الله علیه و آله است به خاک افتاده و خدای آنرا پرستش و سجده می کنند و اشک شوق از قلب و دل در برابر عظمت قرآن جاری کرده و گویای آن هستند که «الخواص للقلوب والعوام للفعالية اطوع».

وجه اعجاز قرآن گرچه در فصاحت و بلاغت آن آشکار است اما مهمترین وجه اعجاز این کتاب الهی نه مسأله «صرفه» است و نه معجزات علمی و خبرهای غیبی و نه جنبه های ادبی و فصاحت و بلاغت آن، بلکه قرآن کتاب انسان سازی است و تربیت قرآنی، فردی چون حضرت امیر علیه السلام پدید آورده است که فخر کائنات و سرآمد و قطب اولیاء الله است، اعجاز قرآن را باید در معارف بلند آن و در خداشناسی و معرفی اسماء و صفات الهی جستجو نمود، هرگز و هرگز کتابی در معرفی توحید که غایت آمال و کعبه آرزوهای اولیاء الله است به پایه قرآن

نمی‌رسد این همه فیلسوف و متکلم و عارف در طول تاریخ آمده‌اند و همه ریزه خوار سفره قرآن بوده و هستند و همه در برابر آن سر تعظیم فرود آورده‌اند.

پژوهشکده علوم و معارف قرآنی علامه طباطبائی رحمته الله علیه با فضل و عنایت خداوند متعال و با استعانت از حضرت ولی عصر علیه السلام و در پرتو کرامات حضرت فاطمه معصومه علیها السلام که با هدف جذب محققان، مولفان و مترجمان و صاحب نظران در زمینه‌های مختلف علوم و معارف قرآنی جهت استفاده از ظرفیت‌های موجود انقلاب شکوهمند جمهوری اسلامی به منظور پژوهش و تحقیق در علوم قرآنی، ترویج و تبیین معارف ولای قرآن کریم، تدوین کتب و پژوهش‌های علمی و تحقیقی و تربیت محققان و مدرسان در حوزه‌های مختلف علوم قرآنی توسط آستانه مقدسه حضرت فاطمه معصومه علیها السلام در سال ۱۳۸۸ تأسیس گردید و پژوهش‌های روز آمد را وجهه همت خود قرار داده است.

تأسیس این پژوهشکده که از اهداف دیرینه حضرت آیت الله مسعودی خمینی تولیت معظم آستانه مقدسه بوده با زحمات و تلاش بی‌گیر و مجدانه ایشان به انجام رسید و اکنون دست همه‌ی محققان این عرصه را به گرمی می‌فشارد. و در پایان از زحمات مؤلف این اثر تقدیر و تشکر می‌نمایم.

رئیس پژوهشکده

علوم و معارف قرآنی علامه طباطبائی رحمته الله علیه

احمد عابدی